

РОЗДІЛ

«В той час на небі зірка танцювала,
під нею випало родитися мені...»¹

Вважають, що Вільям Шекспір народився 23 квітня 1564 року, в День святого Юрія. Насправді ж це могло статися як 21, так і 22 квітня, але збіг з національним святом більше пасує до такої події.

Дитину шістнадцятого століття, що з'явилася на світ з лона матері за допомогою повитухи, скупали й щільно сповили м'яким полотном. Потім понесли вниз, щоб показати батькові. Після ритуалу знайомства хлопчика віднесли назад, до темного й теплого «пологового» покою, і поклали біля матері. Це означало, що до того, як маля опиниться в колисці, мати «приймає на себе всі недуги дитини». У рот немовлятку зазвичай клали трішечки меду з маслом, також у Ворикширі побутував звичай давати дитині посмоктати розтертого заячого мозку.

На відміну від дати народження, день Шекспірового хрещення відомий достеменно: дитину охрестили в стратфордській церкві Святої Трійці в середу, 26 квітня 1564 року. Парафіяльний писар, занотовуючи цю подію, написав у книзі: "Gullelmus filius Johannes Shakespere" — і зробив помилку, бо латинська грамастика вимагала писати "Johannis".

Батько ніс малого Шекспіра від будинку на Генлі-стріт, де хлопчик народився, уздовж Гай-стріт і Черч-стріт аж до церкви.

¹ «Багато галасу з нічого», дія 2, сцена 1.

Матерів на хрещення не допускали. Джона Шекспіра та його новонародженого сина мали супроводжувати хрещені батьки, чи, по-простому, куми. Нині за кума був Вільям Сміт, галантерейник, сусід Шекспірів по Генлі-стріт. Ім'я дитині давали перед тим, як маля занурювали в купіль і малювали на чолі знак хреста. Біля купелі хрещених батьків закликали пильнувати, щоб Вільям Шекспір відвідував службу Божу й вивчив «Вірую» та «Отче наш» «рідною англійською мовою». Після хрещення дитині пов'язували голову білою лляною хустиною, яку знімали, коли мати пройде обряд очищення і буде введена до церкви. Хустина називалася «крижмом»; якщо дитина помирала у перший місяць життя, крижмо слугувало їй саваном. За часів Єлизавети реформована англіканська церква ще не заперечувала проти «апостольської ложки» чи хресної сорочки — дарунків маляті від хрещених батьків, а також частування з пирогом на честь хрещеника. Урешті-решт, відзначалося спасіння безсмертної душі малого Вільяма Шекспіра!

Утім, щодо земного його життя такої впевненості не було. У XVI столітті смертність немовлят була висока. Дев'ять відсотків новонароджених помирали упродовж першого тижня, ще одинадцять — упродовж першого місяця. Того десятиліття, коли народився Шекспір, у Стратфорді в середньому відбувалося 62,8 хрещень і 42,8 дитячих похоронів на рік. Виживали діти із заможних родин або найздоровіші. Вільям, на щастя, мав обидві переваги.

Тільки-но минала небезпека дитячого віку, як виникали інші. Тривалість життя дорослого чоловіка становила в середньому сорок сім років. Шекспірові батьки прожили довгий, як на ті часи, вік, тож і сам він міг на це сподіватися. Проте перевищив середній показник лише на шість років. Щось його надірвало. Середня тривалість життя лондонця тоді становила всього тридцять п'ять років у багатших парафіях і двадцять п'ять у бідніших; можливо, саме столиця і вкоротила Шекспірові віку. Такий розгул смерті тягнув за собою неминучі наслідки: половині населення Лондона не було й двадцяти років. То було молоде, по-юнацькому завзяте й зухвале середовище, і сам Лондон залишався вічно юний.

Першу перевірку на життєздатність Шекспір пройшов, маючи три місяці зроду. У парафіяльній книзі від 11 липня 1564 року, поряд із записом про смерть молодого ткачевого підмайстра з Гай-стріт, написано: "Hic incipit pestis" — «Прийшла чума». За шість

місяців померли 237 мешканців Стратфорда — більше десятої частини населення міста. На тому боці Генлі-стріт, де жили Шекспіри, померла ціла родина з чотирьох осіб. Проте самі Шекспіри вижили. Можливо, мати з синочком сховалась у батьківському домі, в сусідньому селі Вілмкот, і там переcheкала небезпеку. Пошесть загрожувала тільки тим, хто лишався в місті.

І якщо дитина цього не знала, то її батьки тремтіли зі страху. Вони вже втратили двох дочок-немовлят, тому всю свою невтомну турботу звернули на сина-первістка. Такі вигохані діти зазвичай виростають жвавими і впевненими у власних силах. Вони почуваються такими собі улюбленцями долі, і це боронить їх від життєвих негараздів. Варто зазначити, що Шекспір жодного разу не заразився чумою, що частенько тоді лютувала в Лондоні. Можливо, фортуна первістка пов'язана з місцями, де він народився.

Дім у Стратфорді-на-Ейвоні, де народився Шекспір

РОЗДІЛ

«Без неї я — ніщо!»¹

Ворикшир часто описують як «стародавній край». Сліди старовини, безперечно, проглядаються в його характері — й особливо в оголених нині пагорбах. Часом його називають «серцем» чи «пупом» Англії, і тут мається на увазі, що сам Шекспір теж є уособленням якоїсь основної англійської ідеї. Він — центр усього, ядро, джерело самої англійськості.

Околиці Стратфорда поділялись на дві частини. На півночі лежав Арденський ліс — залишок давніх пралісів, що вкривали Середню Англію, — цей край був відомий як Вілден. При згадці про ліс уява може малювати непролазні хащі, однак у шістнадцятому столітті все було по-іншому. Арденський ліс містив також овечі ферми й садиби, луки й пасовиська, пустища й просіки; будинки тут не утворювали вулиць, вишикувавшись у ряди, а, за словами топографа елизаветинської доби Вільяма Гаррісона, «стояли поодинці, кожен на власній земельній ділянці». За часів, коли Арденським лісом гуляв Шекспір, сам ліс помітно порідшав: люди потребували деревини на нові будинки, а на один будинок ішло від шістдесяти до вісімдесяти колод. Ліси вирубували також для гірничих робіт і селянських потреб. Джон Спід, оглядаючи цю область у своєму «Атласі Великої Британської Імперії» 1611 року, відзначав «повсюдне помітне винищення лісів». Ці місця ніколи не були англійським «лісовим раєм», вони постійно зазнавали руйнації.

¹ «Два веронці», дія 3, сцена 1. Переклад Ірини Стешенко.